

Kunnskapsdepartementet

Oslo, 12.06.2017

Vår ref: JØ

Sendes elektronisk

Høring om forslag til ny generell del av læreplanverket for grunnsopplæringen

Econa vil med dette avgi høringsuttalelse til Kunnskapsdepartementets forslag til ny generell del av læreplanverket for grunnsopplæringen. Econa er interesse- og arbeidstakerorganisasjonen for siviløkonomer og masterutdannede innen økonomisk-administrative fag. Vi vil spesielt konsentrere oss om behovet for økonomi i grunnsopplæringen, og vi foreslår avslutningsvis noen enkle tekstlige endringer i beskrivelsen av de tverrfaglige temaene «Folkehelse og livsmestring» og «Bærekraftig utvikling» som vil kunne bidra til å ivareta dette.

Samfunnet stiller stadig høyere krav til økonomisk forståelse. Samtidig er innslaget av personlig økonomi og sentrale økonomiske sammenhenger i samfunnet i undervisningen nærmest fraværende i norsk grunnskole. En undersøkelse Econa gjennomførte våren 2016 viser at så mange som 75 prosent av dem som nylig har gått ut fra ungdomsskolen (personer under 30 år) opplever opplæringen innen personlig økonomi som dårlig eller svært dårlig. Samtidig viser en tilsvarende undersøkelse fra våren 2017 at hele 85 prosent av befolkningen mener at undervisning i personlig økonomi bør være obligatorisk i ungdomsskolen.

Dette er bekymringsverdig. Ferdighetene elevene lærer gjennom for eksempel praktisk budsjettering og økonomisk planlegging, er sentrale for å sikre at elevene lærer ansvarlig og kritisk tenkning om privatøkonomi. I dagens forbrukssamfunn blir det stadig lettere å havne i «luksusfella», og vi mener vi skylder den oppvoksende slekt å ruste dem på best mulig måte for det voksenlivet som venter. Econa anerkjenner at foreldrene har et viktig ansvar når det gjelder å lære unge gode vaner i økonomi. Samtidig vet vi at det er store forskjeller i hva slags kunnskap og interesse foreldrene har for økonomi. Vi ønsker at alle skal få de samme mulighetene til å mestre sitt eget liv, i en stadig mer kompleks økonomisk hverdag.

Like viktig som styring av egen økonomi, er det at unge lærer om viktige økonomiske sammenhenger i samfunnet. Viktigheten av å bruke private og offentlige ressurser effektivt. At velfungerende og godt regulerte markeder bidrar til effektiv ressursutnyttelse. At man først må skape verdier, hvor noe av det så må hentes inn av staten i form av skatter og avgifter for å finansiere velferden. Prisdannelse i et marked mellom tilbud og etterspørsel. Innovasjon og omstilling som en nødvendighet for å opprettholde effektiv ressursutnyttelse over tid osv. At det brede lag av befolkningen har grunnleggende god økonomisk kunnskap er avgjørende for å møte de endringene som vil komme og hindre stadig større ulikhet i samfunnet. Skal vi ivareta velferdsstaten er vi i stor grad avhengig av at velgerne har god økonomiforståelse.

Økonomi er også viktig for andre og mer nære aspekter av livet. Psykisk helse og fysisk helse henger tett sammen og mange opplever nedsatt livsglede som følge av økonomiske bekymringer.

Kunnskapsgapet vil føre til økte forskjeller, og konsekvensene er mye større enn hva de var før, som følge av at økonomien blir stadig mer komplisert og man blir stilt overfor langt flere valg. Med mindre samfunnet tar grep vil disse forskjellene gå i arv. På samme måte som foreldrene påvirker barns matvaner vil de også påvirke økonomivaner og holdninger til personlig økonomi.

Econa lanserte i 2016 prosjektet Økonomiglede, som går ut på å gi ungdomsskoleelever praktisk opplæring i personlig økonomi, budsjettering og planlegging. Så langt har Econa-medlemmer gjennomført 40 klassebesøk på frivillig basis, og responsen har vært svært positiv. Elevene opplever kurset som givende og svært relevant, og mange gir uttrykk for at dette er noe man burde lære mer om.

Econa mener at god økonomiforståelse er helt avgjørende for at personer skal oppleve livsmestring. Når vi også vet at det finnes en høy korrelasjon mellom dårlig økonomi og dårlig helse er det derfor bekymringsverdig at økonomikunnskaper omtales så lite konkret i læreplanens nye generelle del. Vi har forståelse for ønsket om å gi den enkelte skole stor frihet i utformingen av sin egen hverdag, men mener likevel at det er behov for å presisere viktigheten av god økonomikunnskap i de tverrfaglige temaene «folkehelse og livsmestring» og «bærekraftig utvikling».

I Opplæringslovens formålsparagraf fremmes det at elevene både skal: «utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne mestre liva sine» og at elevene skal «lære å tenkje kritisk og handle etisk og miljøbevisst». Econa mener at i begge disse formuleringene ligger det krav om god forståelse av fundamentale økonomiske teorier.

For eksempel er økonomisk teori om negative eksternaliteter helt sentral i tenkingen rundt etisk og miljøbevisst atferd. Negative eksternaliteter er samfunnsøkonomiske kostnader som enkeltaktørene ikke blir belastet økonomisk for i markedet og derfor ikke tar hensyn til. For eksempel ville kostnaden for en ny t-skjorte vært høyere om forbrukeren også skulle betalt for forurensingen til hav og luft ved at t-skjorten transporteres over halve planeten.

Forslag til endringer

1) Folkehelse og livsmestring

Det er få henvisninger å finne til personlig økonomi i høringsforslaget fra Kunnskapsdepartementet, men under punkt 2.6.1 Folkehelse og livsmestring, finner vi følgende formulering (egen utheving):

Alle mennesker må kunne gjøre ansvarlige livsvalg som bidrar til livskvalitet og en god fremtid. Temaet folkehelse og livsmestring skal bidra til at elevene utvikler kompetanse som fremmer elevenes helse og gjør dem i stand til å håndtere ulike utfordringer i livet. Elevene skal lære å mestre hverdagen og få støtte til å oppleve livet som meningsfylt.

*Utfordringer knyttet til områder som helse, seksualitet, rusmidler, medier, **forbruk og personlig økonomi** angår oss alle. I barne- og ungdomsårene er utvikling av selvtillit, selvrespekt og en trygg identitet særlig avgjørende. Barn og unge behøver et forutsigbart*

oppvekstmiljø med trygge rammer og gode rollemodeller der de kan diskutere og forholde seg til vanskelige spørsmål.

Elevene skal øve på å sette ord på og håndtere sine egne følelser, relasjoner og handlingsmønstre. De skal lære å sette grenser og respektere andres, utvikle et positivt selvbilde, og delta i et faglig og sosialt fellesskap som gir tilhørighet. For å få til dette er det nødvendig at skolen skaper et miljø som er preget av toleranse og åpenhet.

Econa foreslår følgende endring i andre avsnitt (se uthevet tekst):

«Utfordringer knyttet til områder som helse, seksualitet, rusmidler, medier, forbruk og personlig økonomi angår oss alle. I barne- og ungdomsårene er utvikling av selvtillit, selvrespekt og en trygg identitet særlig avgjørende. **De økonomiske beslutningene unge må ta blir stadig med kompliserte, og digitaliseringen av penger gjør det vanskeligere enn før å ha et bevisst forhold til forbruket sitt.** Barn og unge behøver et forutsigbart oppvekstmiljø med trygge rammer og gode rollemodeller der de kan diskutere og forholde seg til vanskelige spørsmål.»

2) Bærekraftig utvikling

En alternativ inngang for å øke grunnskoleelevenes eksponering for økonomisk tenkning kan også finnes i den tverrfaglige satsningen «bærekraftig utvikling». Kjennskap til alternativkostnader og negative eksterne effekter står sentralt i de vurderinger som må gjøres for å skape en bærekraftig fremtid. Hvordan man veier fremtidige kostnader opp mot nåtidig gevinst på samfunnsnivå er overførbart til hvordan enkeltpersoner håndterer sin privatøkonomi. Det er viktig å merke seg at vi ikke ser en direkte kobling til privatøkonomi i dette tverrfaglige temaet.

2.6.3 Bærekraftig utvikling omtales slik (egen uthevelse):

Menneskehetens levestandard og ressursbruk påvirker naturmiljøet og har konsekvenser for hele kloden. Bærekraftig utvikling innebærer å verne om livet på jorda og å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag uten å ødelegge fremtidige generasjoners muligheter til å dekke sine.

*Sammenhengene mellom teknologiutvikling, miljøutfordringer og etisk bevissthet står sentralt i dette temaet. Målet er å gjøre elevene i stand til å drøfte og ta reflekterte valg om hva som er nødvendig for en bærekraftig utvikling for alle. Forvaltning av naturmiljøet henger sammen med sosiale og **økonomiske forhold**, og en bærekraftig utvikling forutsetter derfor **at ressursene i samfunnet fordeles og forvaltes på en rettferdig måte.***

En bærekraftig utvikling gir samfunnet mulighet til å bedre livsvilkår og sosiale forhold for alle mennesker. Det fører til mindre fattigdom og færre konflikter, bedre helse, likestilling og utdanning. Teknologiutvikling kan bidra til å løse slike problemer, men kan også skape nye. Kunnskap om temaet innebærer en forståelse av grunnleggende dilemmaer i samfunnsutviklingen og hvordan disse kan håndteres. Det gir grunnlag for å handle aktivt og

bevisst for å bidra til en bedre verden. Temaet skal bygge håp for fremtiden og vise at innsatsen til hver enkelt har betydning.

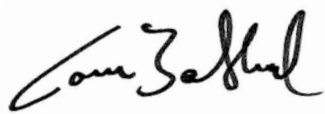
Econa foreslår følgende endring i andre avsnitt (tillegg i uthevet skrift):

Bærekraftig utvikling hviler på tre grunnpilarer: økonomiske forhold, sosiale forhold og miljøforhold, og disse henger uløselig sammen. Sammenhengen mellom disse grunnpilarene koblet til teknologiutvikling, og etisk bevissthet står sentralt i dette temaet. **Elevene bør forstå de sentrale økonomiske sammenhenger i samfunnet for å være** i stand til å drøfte og ta reflekterte valg om hva som er nødvendig for en bærekraftig utvikling for alle. Forvaltning av naturmiljøet henger sammen med sosiale og økonomiske forhold. En bærekraftig utvikling forutsetter derfor at **det skapes verdier samtidig som** ressursene i samfunnet **både utnyttes effektivt og** fordeles og forvaltes på en rettferdig måte.

Vi mener dette vil bidra til å gi en mer presis beskrivelse av bærekraftig utvikling, og således løfte relevansen til temaet.

Med vennlig hilsen

Econa

Tom Bolstad
Administrerende direktør

Joakim Østbye
Fagsjef